

ЧЕКМАРЬОВА Н.Г., к.фіз.вих., доцент
ХАДЖИНОВ В.А., к.пед.н., доцент

Національна металургійна академія України, м. Дніпро

ПОКАЗНИКИ ВІДЧУТТЯ РИТМУ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ ДЛЯ ВІДБОРУ У ЦИКЛІЧНІ ВИДИ СПОРТУ

Анотація. У статті наведено експериментальний матеріал, щодо вивчення показників рівня розвитку здібності до відчуття ритму у дітей 10-14 років для відбору у циклічні види спорту для вдосконалення спортивного відбору.

Ключові слова: здібність, відчуття ритму, циклічні види спорту, спортивний відбір.

Вступ. Проблема теорії і методики спортивного відбору є достатньо розробленою і існує як самостійний напрям, який є важливою ланкою олімпійського і професійного спорту. Зростання спортивних результатів можливе тільки при гармонійному співвідношенні всіх сторін підготовленості [2, 3, 5]. Однією із важливих сторін підготовленості у циклічних видах спорту є розвиток здібності до відчуття ритму.

Циклічні види спорту – це види спорту з переважним проявом витривалості, таких як легка атлетика, плавання, лижні гонки, конькобіжний спорт, всі види веслування, велосипедний спорт і ін., які відрізняються повторюваністю фаз рухів, що лежать в основі кожного циклу і тісною пов'язаністю кожного циклу з наступним та попереднім [9]. В основі циклічних вправ лежить ритмічний руховий рефлекс, який проявляється автоматично.

Ритмічність характеризується строгим чергуванням самих акцентованих моментів рухів у просторі та часі. Ритм у рухах є об'єднуючим моментом, що сприяє органічній ув'язці різних елементів в єдине ціле [14]. Високий розвиток здібності до відчуття ритму виступає в якості одного з показників моторної обдарованості дитини, тому вивчення цих показників у дітей та підлітків для відбору у циклічні види спорту є актуальною проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Місце здібності до відчуття ритму, як оптимальна умова для вдосконалення рухових дій описана С. В. Дмитриєвим [7]. Про значення рухового ритму, як високого рівня функціонування організму, свідчить робота А. Ц. Пуні [10]. Ступінь прояву ритмічності у спортсменів описана В. К. Бальсевичем [1]. Теоретичне обґрунтування і експериментальна перевірка доцільності застосування різних способів управління руховим ритмом описані в роботі С. В. Димеркова з співавторами [6]. Відбір дітей за показника відчуття ритму для занять спринтерським бігом описані нами раніше [13].

Мета дослідження. Вивчити показники рівня розвитку здібності до відчуття ритму у дітей 10-14 років для відбору у циклічні види спорту для вдосконалення спортивного відбору.

Завдання роботи:

1. Визначити онтогенетичні особливості розвитку здібності до відчуття ритму у хлопців і дівчат 10-14 років.

2. Розробити нормативи оцінки здібності до відчуття ритму за 12-бальною сигмальною шкалою.

3. Розробити рекомендації щодо прогнозу схильності дітей до розвитку здібності до ритмічної діяльності для відбору в циклічні види спорту.

Матеріал і методи дослідження. У дослідженнях розвитку здібності до відчуття ритму взяли участь 500 дітей (250 хлопців і 250 дівчат) віком 10-14 років м. Дніпра. Випробовувані склали п'ять вікових груп (по 50 осіб в кожному віці відповідної статі). Це були школярі загальноосвітніх шкіл м. Дніпра, які раніше не займалися спортом. Розвиток здібності до відчуття ритму визначався за методикою А. В. Вишнякова, В. А. Кашкарова [4].

Випробовуваним спочатку пропонують пробігти дистанцію довжиною 60 м з максимальною швидкістю. А потім пробігти цю ж дистанцію з розташованими на ній 11 гімнастичними обручами. Реєстрація часу відбувається з точністю 0,1 с подолання дистанції 60 м в першій і другій спробі. Чим менша різниця в часі між гладким бігом і бігом з перешкодами, тим кращою була оцінка здібності до відчуття ритму.

Нормативи оцінки розвитку здібності до відчуття ритму розраховувалися за 12-бальною сигмальною шкалою, яка на думку Л. П. Сергієнко [11] найбільш інформативна для системи спортивного відбору.

Особливості застосування оціночних норм при тестуванні рухових здібностей людини розглянуто в роботах зі спортивної метрології [8, 12].

Границі і норми 12-бальної сигмальної шкали наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Границі і норми дванадцятибальної сигмальної шкали оцінок тестових результатів

Оцінка		Границі сигмальних відхилень
якісна	кількісна, бали	
Низька (незадовільно)	1	Нижче $\bar{X} - 2,5S$
	2	Від $\bar{X} - 2,5S$ до $\bar{X} - 2,0S$
	3	Від $\bar{X} - 2,0S$ до $\bar{X} - 1,5S$
Нижча за середню (задовільно)	4	Від $\bar{X} - 1,5S$ до $\bar{X} - 1,0S$
	5	Від $\bar{X} - 1,0S$ до $\bar{X} - 0,5S$
	6	Від $\bar{X} - 0,5S$ до $\bar{X}$
Вище за середню (добре)	7	Від $\bar{X}$ до $\bar{X} + 0,5S$
	8	Від $\bar{X} + 0,5S$ до $\bar{X} + 1,0S$
	9	Від $\bar{X} + 1,0S$ до $\bar{X} + 1,5S$
Висока (відмінно)	10	Від $\bar{X} + 1,5S$ до $\bar{X} + 2,0S$
	11	Від $\bar{X} + 2,0S$ до $\bar{X} + 2,5S$
	12	Вище $\bar{X} + 2,5S$

Результати дослідження та їх обговорення. Результати розвитку здібності до відчуття ритму, визначеному за різницею часу бігу на 60 м при доланні звичної дистанції та дистанції з перешкодами у дітей віком 10-14 років приведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Розвиток здібності до відчуття ритму, визначеному за різницею часу бігу на 60 м при доланні звичної дистанції та з перешкодами у дітей віком 10–14 років, с

Вік, років	Хлопці			Дівчата		
	n	$\bar{\delta}$	S	n	$\bar{\delta}$	S
10	48	1,23	0,32	46	1,28	0,29
11	47	1,18	0,32	46	1,28	0,35
12	46	1,29	0,29	47	1,14	0,34
13	48	1,17	0,34	45	1,40	0,29
14	45	1,43	0,15	45	1,47	0,24

Аналізуючи наведені данні, відмітимо в цілому кращий розвиток здібності до ритмічної діяльності у хлопців, ніж у дівчат (крім віку 12 років). У хлопців спостерігається мала змінюваність показників за даним тестом з 10 до 13 років, а у дівчат з 10 до 12 років. Значне зниження у хлопців показників даної здібності спостерігається з 13 до 14 років, а у дівчат – з 12 до 14 років. Дещо покращуються показники здібності у хлопців з 12 до 13 років, а у дівчат – з 11 до 12 років (рис.1). Найкращі показники розвитку здібності до відчуття ритму відмічені у хлопців в 13 років, у дівчат – 12 років.

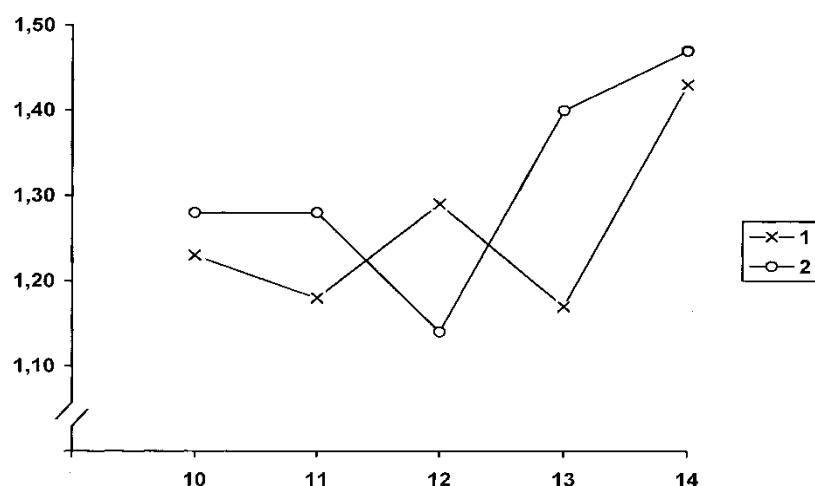

Рис. 1. Розвиток здібності до відтворення ритму в бігу у дітей віком 10-14 років: 1 – хлопці, 2 – дівчата

Нормативи оцінки розвитку здібності до відчуття ритму, розрахованих за 12-бальною сигмальною шкалою у хлопців і у дівчат наведені у таблиці 3.

Таблиця 3

Нормативи оцінки розвитку здібності до відчуття ритму, розрахованих за 12-бальною сигмальною шкалою, у хлопців і дівчат віком 10–14 років, с

Вік, років	Оцінка, бали											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	Рівень розвитку психомоторної здібності											
	низький			нижче середнього			вище середнього			високий		
<i>Хлопці</i>												
10	>2,0 8	1,92– 2,08	1,75– 1,91	1,58– 1,74	1,41– 1,57	1,24– 1,40	1,07– 1,23	0,90– 1,06	0,73– 0,89	0,56– 0,72	0,39– 0,55	<0,3 9
11	>2,0 3	1,87– 2,03	1,70– 1,86	1,53– 1,69	1,36– 1,52	1,19– 1,35	1,02– 1,18	0,85– 1,01	0,68– 0,84	0,51– 0,67	0,34– 0,50	<0,3 4
12	>2,0 7	1,92– 2,07	1,77– 1,91	1,61– 1,76	1,46– 1,60	1,30– 1,45	1,15– 1,29	0,99– 1,14	0,84– 0,98	0,68– 0,83	0,53– 0,67	<0,5 3
13	>2,0 7	1,90– 2,07	1,72– 1,89	1,54– 1,71	1,36– 1,53	1,18– 1,35	1,00– 1,17	0,82– 0,99	0,64– 0,81	0,46– 0,63	0,28– 0,45	<0,2 8
14	>1,8 6	1,78– 1,86	1,70– 1,77	1,61– 1,69	1,53– 1,60	1,44– 1,52	1,36– 1,43	1,27– 1,35	1,19– 1,26	1,10– 1,18	1,02– 1,09	<1,0 2
<i>Дівчата</i>												
10	>2,0 6	1,91– 2,06	1,76– 1,90	1,60– 1,75	1,45– 1,59	1,29– 1,44	1,14– 1,28	0,98– 1,13	0,83– 0,97	0,67– 0,82	0,52– 0,66	<0,5 2
11	>2,2 1	2,03– 2,21	1,85– 2,02	1,66– 1,84	1,48– 1,65	1,29– 1,47	1,11– 1,28	0,92– 1,10	0,74– 0,91	0,55– 0,73	0,37– 0,54	<0,3 7
12	>2,0 4	1,87– 2,04	1,69– 1,86	1,51– 1,68	1,33– 1,50	1,15– 1,32	0,97– 1,14	0,79– 0,96	0,61– 0,78	0,43– 0,60	0,25– 0,42	<0,2 5
13	>2,1 8	2,03– 2,18	1,88– 2,02	1,72– 1,87	1,57– 1,71	1,41– 1,56	1,26– 1,40	1,10– 1,25	0,95– 1,09	0,79– 0,94	0,64– 0,78	<0,6 4
14	>2,1 2	2,00– 2,12	1,87– 1,99	1,74– 1,86	1,61– 1,73	1,48– 1,60	1,35– 1,47	1,22– 1,34	1,09– 1,21	0,96– 1,08	0,83– 0,95	<0,8 3

У практиці спортивного відбору оцінками, що наведені в таблиці 3 можна користуватися за наступною технологією. Діти, що набрали оцінки 7-9 балів є здібними, а 10-12 балів за даним тестом – обдарованими до занять циклічними видами спорту.

Висновки.

1. Визначено онтогенетичні особливості розвитку здібності до відчуття ритму у хлопців і дівчат 10-14 років.

2. За 12-бальною сигмальною шкалою розраховані нормативи оцінки розвитку здібності до відчуття часу у дітей 10-14 років.

3. Визначені кількісні показники розвитку здібності до відчуття ритму, що можуть бути рекомендовані при спортивному відборі здібних і обдарованих дітей у віці 10–14 років для занять циклічними видами спорту.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним для подальших досліджень може бути вивчення засобів та методів, направлених на покращення показників рівня розвитку здібності до відчуття ритму та розробка модельних характеристик для вдосконалення системи спортивного відбору.

Список використаної літератури

1. Бальсевич В. К. Онтокинезиология человека / В. К. Бальсевич. – М.: Теория и практика физической культуры, 2000. – 275 с.
2. Бондарчук А. П. Периодизация спортивной тренировки / А. П. Бондарчук. – К.: Олимпийская литература, 2005. – 304 с.
3. Бондарчук А. П. Управление тренировочным процессом спортсменов высокого класса / А. П. Бондарчук. – М.: Олимпия Пресс, 2007. – 272 с.
4. Вишняков А. В. Педагогический контроль важнейших координационных способностей юных легкоатлетов / А. В. Вишняков, В. А. Кашкаров // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2004. – № 1. – С. 32–34.
5. Волков Л. В. Теория и методика детского и юношеского спорта / Л. В. Волков. – К., Олимпийская литература, 2002. – 296 с.
6. Димерков С. В. Методика управления процессом формирования двигательного ритма в беге на средние дистанции / С. В. Димерков, Н. И. Горбенко, М. А. Хатипов // Теорія і практика фізичного виховання. – 2010. № 1–2. – С. 216–221.
7. Дмитриев С. В. Диалектика становления нового качества в системах движений спортсмена / С. В. Дмитриев // Принципиальные вопросы кинезиологии спорта: сб. науч. трудов / под ред. В. Б. Коренберга / МОГИФК. – Малаховка, 1991. – С. 61–69.
8. Начинская С. В. Спортивная метрология : учеб. пособие [для вузов по специальности 033100. Физическая культура] / С. В. Начинская – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 240 с.
9. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения : учеб. / Платонов В. Н. – К. : Олимпийская литература, 2004. – 808 с.
10. Пуни А. Ц. Психологическая подготовка спортсменов различных видов спорта к соревнованиям / А. Ц. Пуни. – М.: Физкультура и спорт, 1968. – С. 57–69.
11. Сергієнко Л. П. До методології тестування фізичної підготовленості студентів / Л. П. Сергієнко // Вісник Технологічного університету Поділля. – 2002. – № 5. – Ч. 3. – С. 97–99.
12. Спортивная метрология : учеб. [для ин-тов физ. культ.] / [под ред. В. М. Зацюрского]. – М. : Физкультура и спорт, 1982. – 256 с.
13. Чекмарьова Н. Відбір дітей за показниками відчуття ритму для занять спринтерським бігом / Наталя Чекмарьова, Валерій Хаджинов // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2011. – № 3. – С. 11–14.
14. Шамардіна Г. М. Основи теорії і методики фізичного виховання : Навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл. фіз. вих. і спорту] / Шамардіна Г. М. – Дніпропетровськ : “Пороги”, 2007. – 425 с.